

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Öğrenme Merkezleri Hakkındaki Görüş ve Uygulamalarının İncelenmesi

An Investigation of The Preschool Teachers' Views and Practices on Learning Centers

Burçin AYSU

Child Development Department, Health Services Vocational School, Ahi Evran University, Kırşehir, Turkey

Neriman ARAL

Child Development Department, Faculty of Health Sciences, Ankara University, Ankara

Özet

Bu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin öğrenme merkezleri hakkındaki görüş ve uygulamalarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılarak belirlenmiştir. Araştırma Kırşehir il merkezindeki bağımsız anaokullarında görev yapan okul öncesi öğretmenleri üzerinde yürütülmüş, nitel araştırma yöntemlerinden görüşme ve gözlem tekniğine birlikte yer verilmiştir. Çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen, öğretmenlerin öğrenme merkezleri hakkındaki görüşlerini belirlemeye yönelik yarı yapılandırılmış “Öğretmen Görüşme Formu” ve öğrenme merkezlerindeki uygulamalarını belirlemeye yönelik ise “Öğrenme Merkezleri Gözlem Formu” kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda genel olarak öğretmenlerin program ve uygulanması konusunda desteğe ihtiyaç duydukları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi, Öğrenme Merkezleri, Okul Öncesi Öğretmeni

Abstract

The present study aimed to investigate the preschool teachers' views and practices on learning centers. The study group was determined by criterion sampling, a purposive sampling method. The research involved in the preschool teachers serving at the independent nursery schools in the city center of Kırşehir province and employed both the interview and observation techniques of the qualitative research method. The data collection tools developed by the researchers for the purposes of the study included the semi-structured “Teacher Interview Form” to find the views of the teachers on learning centers and the “Learning Centers Observation Form” to find the practice at the learning centers. Descriptive analysis was used for the assessment of the data. It was concluded as a result of the study that generally the teachers needed support as regards the program and its application.

Keywords: Preschool, Learning Centers, Preschool Teacher

1. Giriş

Okul öncesi eğitim, çocuğun doğduğu günden temel eğitime başladığı güne kadar geçen dönemi kapsayan ve çocukların daha sonraki yaşamlarında çok önemli bir yeri olan; bedensel, psiko motor, sosyal, duygusal, zihinsel ve dil gelişimlerinin büyük ölçüde tamamlandığı, bu doğrultuda kişiliğin şekillendiği, gelişim ve eğitim süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreçte, aileden sonra, çocukların yaşatlarıyla kendi çevrelerini oluşturup gelişimlerini en sağlıklı, en doğal biçimde yaşayabilecekleri bir ortam sağlayan okul öncesi eğitim kurumları gelmektedir. Okul öncesi eğitim kurumları okul öncesi çocukların tüm gelişimlerini sağlıklı ve güvenli bir ortam içinde, çocuğun çok yönlü gelişimini hedefleyen programlara ve uzman eğitici kadroya sahip temel amacı eğitim olan sosyal kuruluşlardır (Aral, Kandır ve Can Yaşar, 2003; Oktay, 2010). Bir okul öncesi eğitim kurumunun çocukların eğitim gereksinimlerini karşılar nitelikte tasarlanmış olması gerekmektedir. İyi tasarlanmış eğitim ortamları çocukların etkin öğrenmelerini destekler ve yaratıcı problem çözme becerilerini geliştirir (MEB, 2013). Okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim, iyi bir planlama ile amacına ulaşabilir ve niteliğini arttırılabilir (Şimşek, 2012). Dikkatli ve özenli planlanmış eğitim ortamları eğitim programlarının başarıya ulaşmasında önem taşır. Bu eğitim programlarının amacına uygun şekilde planlanabilmesi ve uygulanabilmesi için eğitim ortamlarının öğrenme merkezlerini içerecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (MEB, 2013). Öğrenme merkezlerinde oyun, çocuğun yaratıcılığını geliştirme, kendisini ifade etmesini sağlama, yardımlaşma, paylaşma, işbirliği, başladığı işi sonuçlandırma konusunda kararlı olma, sorumluluk alma ve aldığı sorumluluğu yerine getirme, problem çözme, olaylar arasında neden sonuç bağlantıları kurma, toplumsal cinsiyet rollerini kazanma ve kas becerilerini geliştirme açısından önemlidir (Aral, Kandır ve Can Yaşar, 2011).

Okul öncesi öğretmenin, çocuklardaki gelişimsel kazanım ve göstergeleri gözleyebilmesi için eğitim ortamını onların ilgi ve ihtiyaçlarına uygun bir şekilde düzenlemesi gerekmektedir. Eğitim ortamının düzenlenmesindeki özellikler, çocukların gelişimleri, yeni ve özgün ürünler oluşturmaları, yeni davranışlar ortaya koyabilmeleri ve özellikle yaratıcılığa yönlendirilmeleri açısından önemlidir (Aral ve Can Yaşar, 2015). Yapılan araştırmalar incelendiğinde sınıfta etkili bir eğitim-öğretim sürecinin gerçekleşmesi ve istendik davranışların oluşturulabilmesi için iyi bir fiziksel ortamın hazırlanmasının önemli olduğu (Çelik ve Kök, 2007), bir okul öncesi eğitim kurumunda bulunması gereken araç-gereçlerin okulların büyük bir çoğunluğunda bulunduğu gözlemlendiği (Kubanç, 2014), çocukların ilgi köşelerini tercih etme nedenlerinin başında çocukların kendi isteklerinin etkili olduğu ve öğretmenlerin bu zaman dilimini önemli buldukları (Gürpınar, 2006), fiziksel koşullardan ise memnuniyetsiz oldukları (Kandır ve Çatlak, 2006) görülmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumlarından çocuğun beklenen düzeyde yararlanabilmesi ve öğretmenin verimli olabilmesi için öğretmenin eğitim programını çok iyi bilmesi ve uygulaması gerekmektedir (Aral vd., 2003). Planlanma ve uygulanma sırasında

en önemli rol öğretmenlere düşmektedir (Şimşek, 2012). Bu nedenle öğretmenlerin profesyonel gelişimlerinin desteklenmesi ve değerlendirilmesi önemlidir (Zembat, 2007). Bu anlamda okul öncesi öğretmenlerinin çocukları diğer etkinliklere ve güne hazırlayan öğrenme merkezleri hakkındaki görüşlerinin derinlemesine belirlenmesi ve uygulamalarının incelenmesi, bu doğrultuda önerilerin paylaşılmasının öğretmenlerin profesyonel gelişimlerine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin öğrenme merkezleri hakkındaki görüş ve uygulamalarının incelenmesi önerilerin oluşturulması amacıyla planlanmıştır.

2. Yöntem

Araştırmanın Amacı

Araştırmada, okul öncesi öğretmenlerinin öğrenme merkezleri hakkındaki görüş ve uygulamalarının belirlenmesi ve önerilerin sunulması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ve gözlem kullanılmıştır. Durum çalışması nitel araştırmalarda çok yaygın olarak kullanılan bir yaklaşımdır. Durum çalışması, bir varlığın mekana ve zamana bağlı tanımlandığı ve özelleştirildiği araştırma (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014) olup en temel özelliği bir ya da birkaç durumun derinlemesine araştırılmasıdır. Bir duruma yönelik elde edilen sonuçların benzer durumların anlaşılmasına yönelik örnekler ve deneyimler oluşturması beklenmektedir. Gözlem, herhangi bir ortamda ya da kurumda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla kullanılan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2009).

Çalışma Grubu

Çalışmada olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olduğu düşünülen amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemindeki temel anlayış, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan durumların çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir. Ayrıca veri çeşitlenmesi yoluna gidilerek gözlem ve görüşmeye yer verilmiştir. Bu durumun geçerliliği arttırdığı düşünülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2009). Araştırma Kırşehir il merkezindeki, ikili öğretim veren, aynı yaş grubundan sabahçı ve öğlenci olmak üzere en az ikişer sınıfı bulunan, bağımsız anaokullarında kadrolu olarak görev yapan ve araştırmaya katılmayı kabul eden okul öncesi öğretmenleri üzerinde yürütülmüştür. Ölçütleri sağlayan dört okuldan ikişer sabahçı, ikişer öğlenci sınıf olmak üzere 16 okul öncesi öğretmeni ile görüşme ve bu öğretmenlerin sınıflarında gözlem yapılmıştır.

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin tamamı üniversite mezunu olup % 93,75'i kadın (n=15), % 6,25'i (n=1) ise erkek ve %43,75'i 31-35 yaş aralığındadır.

Ayrıca öğretmenlerin yarısı (%50) 1-10 arası, %31,25'i 11-15 yıl, % 18,75'i ise 16-20 yıllık mesleki kıdeme sahiptir. Araştırmaya dahil edilen sınıfların yarısından fazlasında (9) 16-20, 4 sınıfta 21-25, 3 sınıfta 10-15 arasında çocuk bulunmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen, öğretmenlerin öğrenme merkezleri hakkındaki görüşlerini belirlemeye yönelik yarı yapılandırılmış “Öğretmen Görüşme Formu” ve öğrenme merkezlerindeki uygulamalarını belirlemeye yönelik ise “Öğrenme Merkezleri Gözlem Formu” kullanılmıştır. Görüşme ve gözlem formunun oluşturulmasında öncelikle literatür taraması gerçekleştirilmiş, taslak maddeler oluşturulmuştur. Uzman görüşü doğrultusunda görüşme ve gözlem formuna son şekli verilmiştir.

Görüşme formunda; okul öncesi öğretmenlerinin cinsiyeti, yaşı, meslekteki çalışma yılı, öğrenim durumu, çalıştığı yaş grubuna ilişkin bilgiler yer almaktadır. Okul öncesi öğretmenlerinin öğrenme merkezleri hakkındaki görüş ve uygulamaları ile ilgili sınıfta öğrenme merkezlerinin bulunma durumu ve sınıfta hangilerinin bulunduğu, öğrenme merkezlerine yer verilmemesinin nedeni, öğrenme merkezlerinde oyun sırasında karşılaşılan en büyük sorun ve bu sorunun çözümüne ilişkin ne yapıldığı, öğrenme merkezlerinin hangi sıklıkta düzenlendiği, çocukların gün içinde yoğun bir şekilde ilgi gösterdikleri öğrenme merkezlerinin neler olduğu, bu merkezlerin tercih edilme nedenleri, ilgi gösterilmeyen öğrenme merkezlerine neden ilgi gösterilmediği, öğrenme merkezlerinde oyuna ne karar süre ayrıldığı, öğrenme merkezlerinin çocuk ve öğretmen açısından önemi ile ilgili sorular yer almaktadır.

Gözlem formunda; gözlem tarihi, gözlem süresi gibi gözleme ilişkin genel bilgiler ile kurum bilgileri, sınıfta hangi öğrenme merkezlerinin bulunduğu, çocukların gün içinde yoğun bir şekilde ilgi gösterdikleri öğrenme merkezlerinin neler olduğu, öğrenme merkezlerinde oyuna ne karar süre ayrıldığı, öğretmenlerin öğrenme merkezlerini çocuklara tanıtmaya ve öğrenme merkezlerindeki oyuna katılma durumu, öğrenme merkezlerinin kullanımına yönelik hangi kurallar geliştirildiğine ilişkin sorular yer almaktadır.

Veri Toplama Yöntemi

Araştırma verileri öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla 2015-2016 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde 18.04.2016-20.04.2016 tarihleri arasında toplanmış, gözlemler ise 04.04.2016-20.04.2016 tarihleri arasında yapılmıştır. Çalışmadan önce öğretmenlerle görüşülmüş ve araştırmanın amacı açıklanmıştır.

Görüşmeler öğretmenlerin okullarında ve rahat iletişim kurabileceği düşünülen boş bir odada yüz yüze yapılmıştır. Yapılan görüşmeler 30-35 dakika sürmüştür.

Sınıflarda öğrenme merkezlerinde oyun sırasında uygulamalara ilişkin veriler, ni-

tel araştırma yöntemlerinden yapılandırılmış gözlem tekniği ile toplanmıştır. Gözlem araştırmacı ve iki uzman olmak üzere üç uzman tarafından farklı gün ve haftalarda olmak üzere üçer kez yapılmıştır. Her bir gözlem ortalama bir saat sürmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizde görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtması amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmektedir. Veri toplama işlemi tamamlandıktan sonra araştırmacılar tarafından öğretmenler Ö1, Ö2,...Ö15, Ö16 şeklinde kodlanmıştır. Öğretmenlerin her bir soruya verdiği cevaplar benzerlikleri bakımından gruplandırılarak yorumlanmış, ayrıca her soruya verilen bir-iki cevap da aynen sunulma yoluna gidilmiştir. Araştırmacılar tarafından gözlem formuna kaydedilen veriler kontrol edilerek görüş birliği sağlanmıştır.

Çalışmanın güvenilirliğini arttırmak amacıyla üç uzmanın çözümlenmeleri dikkate alınmış ve ortak noktalar belirlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Gözlemlerin yorumlanmasında gözlem formları dikkate alınarak genel tanımlamalara yer verilmiştir.

3. Bulgular

Okul öncesi öğretmenlerinin öğrenme merkezleri hakkındaki görüş ve uygulamalarına ait bulgular; görüşme bulguları ve gözlem bulguları olarak iki başlık altında sunulmuştur.

Görüşme Bulguları

Öğretmenlere sınıflarında öğrenme merkezi bulunup bulunmadığı sorulduğunda öğretmenlerin çoğunluğu (11) sınıflarında öğrenme merkezlerinin bulunduğunu, iki öğretmen bulunmadığını bir öğretmen kısmen bulunduğunu, bir öğretmen ilgi köşelerinin bulunduğunu, bir öğretmen ise öğrenme merkezlerinin bulunduğunu ama plandaki gibi olmadığını belirtmiştir. Sınıfta öğrenme merkezi bulunmadığını belirten öğretmenlerden biri Ö 5 “*Merkez yazdık ama ayırmadık.*” açıklamasını yapmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlere sınıflarında hangi öğrenme merkezlerinin bulunduğu sorulduğunda öğretmenlerin yarısı (8) öğrenme merkezlerinin tamamının bulunduğunu, sadece bir öğretmen hiçbir öğrenme merkezinin bulunmadığını ifade etmiştir. Öğretmenlerin verdiği cevaplar incelendiğinde blok merkezinin sadece iki sınıfta, dramatik oyun merkezinin dört sınıfta, fen merkezinin ise altı sınıfta bulunmadığı belirlenmiştir.

Öğrenme merkezlerine yer vermediğini ya da farklı şekillerde öğrenme merkezlerine yer verdiğini söyleyen öğretmenlere, “Öğrenme merkezlerine neden yer vermiyorsunuz?” sorusu sorulmuş, öğretmenlerden Ö7 “*Bizim derslerimiz ağır olduğu için şu anda kaldırdık. Yılsonuna oyun yapıyorum.*”, Ö15 ise “*Alan darlığı, uygulamayı tepeden inme yaptılar.*” cevabını vermiştir. Öğrenme merkezlerinden bazılarının

bulunduğunu belirten öğretmenlerin (8) öğrenme merkezlerinden bazılarında yer vermemelerinin nedenleri olarak sınıfın büyüklüğü ve malzeme yetersizliği konularında yoğunlaştığı görülmüştür. Öğretmenler, öğrenme merkezleri için özel bir alan olmaması, sınıfın küçük olması ve öğrenme merkezi oluşturmak için uygun olmaması, malzeme yetersizliği, öğrenme merkezlerinin uygulanabilir bulunmaması, ikili öğretim yapılması (yani sınıfın bir başka öğretmen ile paylaşılıyor olması), problemleri görülen çocukların varlığı konularında sorunlar yaşamaları nedeniyle öğrenme merkezlerini oluşturmadıklarını belirtmişlerdir.

Dramatik öğrenme merkezinin bulunmadığını belirten öğretmen (Ö8) “*Kostümlerimiz ve malzemelerimiz yok, temin edilemiyor.*” cevabını vermiştir. Öğretmenlerden Ö1: “*Müzik aletlerimiz yok, ortak kullanıyoruz.,*” Ö5 “*Aslında oluşturduk ama kullanılmıyor. Uygulanabilir değil.*” şeklinde düşüncelerini ifade ederken, Ö3 “*Özel bir alan ve imkanlar olmadığı için.*”, Ö12 “*Yer olmadığı için. En büyük sıkıntımız sınıfın, merkez oluşturacak kadar geniş olmaması.*”, Ö14 “*Serbest oyun ve kuralı oyun için yer kalmıyor. Köşeler (ilgi köşeleri) daha kullanışlı.*”, Ö16 “*Sınıf içinde öğrenme merkezleri oluşturmak yerine ayrı sınıflarda olması daha iyi. Fen, sanat atölyesi gibi.*” yer olmadığı için öğrenme merkezlerini yapamadıklarını belirtmişlerdir.

Öğrenme merkezlerinin olduğunu ifade eden öğretmenlere öğrenme merkezlerinde oyun sırasında karşılaştıkları en büyük sorunun ne olduğu sorulduğunda çok çeşitli cevaplar verildiği görülmektedir. Verilen cevaplar incelendiğinde öğretmenler çocukların düzenli oynamadıklarını ve öğrenme merkezlerinin anlamını kavrayamadıklarını (4), problemleri davranışlar sergilediklerini (2), hep aynı merkezde oynamak istediklerini (2) ifade etmiş ve sınıf yönetimi (2) ve alan darlığından kaynaklanan sorunlar (4) yaşadıklarını belirtmişlerdir. Sorun yaşamadığını belirten iki öğretmenden biri Ö10 “*Öğrenme merkezleri sayesinde küçük gruplar oluşturabiliyorlar. İletişimleri daha güzel oluyor. Benim için sorun yok çünkü sınıfımın büyüklüğü yeterli, ama bir köy okulunda zor olabilir.*” cevabını verirken bir diğer öğretmen Ö15 “*Ayırsaydım sorun olurdu. Ama ayırmadığım için sorun yok. Bu şekilde ayırmadan gözlemlemek de daha kolay oluyor. Yönlendirme yapman gereken yerde hemen müdahale edebiliyorsun.*” cevabını vermiştir.

Öğretmenlerden Ö1 “*Düzenli oynamıyorlar. Kitap köşesindeki oyuncacı oyun köşesine götürüyorlar.*” cevabını vermiş, Ö2 “*Düzenli oynamıyorlar, köşenin anlamını kavrayamıyorlar.*” Ö12 “*Oyunlar merkezin dışına taşıdığı için düzenli değil. Haliya, masaya taşıyorlar ve karma oynuyorlar.*” gibi çocukların düzenli oynamadıklarına vurgu yaparken Ö3 “*Çocukların birbirleriyle iletişim ve şiddet sorunu var.*” cevabını vermiştir.

Öğretmenlere öğrenme merkezlerinde oyun sırasında karşılaştıkları sorunları nasıl çözdükleri sorulduğunda merkezler arası bölmeleri kaldırdıklarını (4) belirten öğretmenlerden Ö13 “*Ayırdığımız düzenekleri kaldırdık. Çünkü herkes hep birlikte oynuyor. Ama bu durumda da sınıf çok dağılıyor. Merkezlere ayırdığımız zaman oyuncaklarla*

sadece o merkezde oynayabiliyorlar.”, Ö14 ise “Merkezlerden köşelere döndük. İsmi ni merkez koyduk ama köşe olarak kullanıyoruz.”cevabını vermiştir. Öğretmenlerden bazıları kuralları anlattıklarını (2), farklı oyunlara yönlendirdiklerini (1), sırayla oynamalarını sağladıklarını (3) belirtmiştir. Sırayla oynamalarını sağladığını ifade eden öğretmenlerden Ö7 ise “Önce erkekler, sonra kızlar oynuyor. Elma-armut şeklinde ayırıyorum.” cevabını vermiştir. Aileleri ile konuşup rehberlik araştırma merkezlerine yönlendirdiklerini (1), sözünü dinlediklerinde ödül olarak şeker verdiğini (1) belirtirken, malzeme (1) ve alan sıkıntısının devam etmesi (1) nedeniyle sorunun çözülemediğini ifade eden öğretmenler de bulunmaktadır. Bir öğretmen sorun yaşamadığını belirtirken, bir öğretmen Ö11 “Merkezlerin yönlerini ve bölmeleri kullanarak çocukları görebileceğim şekilde kendime göre ayarlıyorum” cevabını vermiştir.

Öğretmenler sınıflarında bulunan öğrenme merkezlerini ayda bir (5), dönemde bir (4), iki haftada bir (4), iki ayda bir (3) düzenlediklerini belirtmiştir.

Öğretmenlere çocukların gün içinde yoğun bir şekilde ilgi gösterdikleri öğrenme merkezleri sorulduğunda öğretmenlerin yarısından fazlası (9) ilk sırada blok merkezinin, ikinci sırada ise dramatik oyun merkezinin (6) geldiğini belirtmişlerdir.

Öğretmenlere çocukların en çok ilgi gösterdikleri öğrenme merkezine neden ilgi gösterildiği sorulduğunda; çocukların farklı (3), yaratıcı şeyler yapmayı (2) ve üretmeyi (1), yapı-inşa oyunlarını (1) sevdikleri için, kızlar ve erkekler beraber oynayabildiği (2), gerçeğe benzediği (1), serbest oldukları (2) ve kendilerini ifade edebildikleri (2) için ilgi gösterildiğini belirtmişlerdir. Bazı öğretmenler ise Ö4 “Her zaman açmadığım için”, dramatik oyun merkezini birinci sıraya yazan bir öğretmen Ö7 “Dramayı çok seviyorlar. Tiyatro çalışmalarımız var, yılsonu gösterisi için” ve Ö12 “Gerçek bir mutfaka benzediği için hoşlarına gidiyor” cevabını vermiştir. Blok merkezini birinci sıraya yazan bir öğretmen Ö8 “Yapı-inşa oyunlarını seviyorlar.” cevabını vermiştir.

Öğretmenler çocukların en az ilgi gösterdiği öğrenme merkezi olarak son sırada fen merkezi (6) ve kitap merkezinin (5) olduğunu ifade etmişlerdir. Bu merkezleri ise müzik merkezi (2) izlemektedir. İki öğretmen bu soruya cevap vermemiş, bunun nedeni olarak da bir öğretmen Ö4 “Oyuncakları verirsem oynarlar. Hepsini açmıyorum.” cevabını vermiştir. Öğretmenlere çocukların en az ilgi gösterdikleri öğrenme merkezine neden ilgi gösterilmediği sorulduğunda fen merkezini son sıraya yazan öğretmenler malzeme yetersizliği, çocukların kendilerine hitap etmediğini düşünmesi, alanın geniş olmaması gibi cevaplar vermişler, bir öğretmen ise aslında ilgi gösteriyorlar ama bizim kontrolümüzde cevabını vermiştir. Çocukların en az ilgi gösterdiği öğrenme merkezinin kitap merkezi olduğunu söyleyen öğretmenlerin verdiği cevapların ailede okuma alışkanlığının olmaması, sadece resimlere bakmaları konularında toplandığı görülmektedir. Çocukların en az ilgi gösterdiği öğrenme merkezinin müzik merkezi olduğunu söyleyen öğretmenler ise sadece kulağı iyi olan bir-iki çocuğun ilgilenmesi, ilgi duymamaları cevaplarını vermektedir. Dramatik oyun merkezine en az ilgi gösterildiğini belirten öğretmen Ö16 “Serbest doğaçlamayı küçük oldukları

için yapamıyorlar.” cevabını vermiştir.

Öğretmenlere öğrenme merkezlerinin çocuk açısından önemi sorulmuş, cevap olarak gelişmelerin desteklenmesi (1), kendilerini ifade etmeleri (5), sosyal becerilerinin gelişmesi (4), sorumluluk almayı öğrenmeleri, yaratıcılıklarının gelişmesi, yaparak-yaşayarak öğrenmelerine fırsat tanınması gibi cevaplarının verildiği belirlenmiştir. Bunun yanında bir öğretmen Ö13 “Çocuklar anne babalarının yanındaiken buradaki olanaklara sahip olamıyorlar. Evde bu kadar çok çeşit oyuncak yok. Oyun arkadaşı ediniyorlar.” cevabını verirken diğer bir öğretmen Ö15 “*Kendi başlarına bir şey başarmanın mutluluğunu yaşıyorlar.*” cevabını vermiştir. Bir başka öğretmen Ö7 ise “*Oyunu seviyorlar.*” cevabını vermiştir.

Öğretmenlere öğrenme merkezlerinin öğretmen açısından önemi sorulduğunda öğretmenlerin tamamına yakını çocukları gözlemleyebildiklerini, bunun yanında çocuk ve gelişimi hakkında bilgi sahibi olduklarını, işlerini, öğrenmeyi kolaylaştırdığını belirtmiştir. İki öğretmen ise günlük eğitim akışını hazırladığını, sanat etkinliği için hazırlık yaptığını belirtmiştir.

Öğretmenlerden öğrenme merkezlerini önem sırasına göre sıralamaları istendiğinde öğretmenlerin yarıya yakını ilk sırada dramatik oyun merkezini (6) belirtirken, son sırada (6) blok merkezinin olduğu ifade edilmiştir.

Gözlem Bulguları

Araştırma kapsamında gözlem yapılan her bir okulda bulunan sınıflardaki öğrenme merkezleri gözlenmiş, okulların yapısının kendi içinde birbirine benzediği saptanmıştır. Okulların tamamında dramatik oyun merkezinde yapılandırılmış oyuncaklardan evcilik oyuncakları bulunmaktadır. Bazı sınıflarda kuklalar için ayrı bir alan oluşturulmuş ve kukla köşesi olarak isimlendirilip kullanılmaktadır.

Okullardan birinde bulunan dört sınıfta öğrenme merkezleri oluşturulduğu ve birbirinden çeşitli malzemelerle ayrıldığı saptanmıştır. Okulların ikisinde öğrenme merkezlerine isimlerin yazıldığı, merkezlere ait materyallerin kısmen bulunduğu, bir okuldaki sınıflarda ise materyallerin karışık olarak sepetler içinde muhafaza edildiği, belirgin bir merkez dağılımının olmadığı fakat merkezlerin isimlerinin yazıldığı görülmüştür. Aynı okula ait dört sınıfta fen merkezine ilişkin sadece bir akvaryumun bulunduğu, birinin ise boş olduğu gözlenmiştir. Bulunan akvaryumların çocuklara göre yüksek bir dolabın üzerine konulduğu dikkati çekmektedir.

Gözlem yapılan okulların birinde müzik merkezi materyallerinin ortak kullanıldığı bu nedenle sınıflarda müzik öğrenme merkezinin bulunmadığı gözlenmiştir. Aynı okuldaki bir sınıfta bulunan materyaller kilitli dolaplarda bulunmakta, çocukların isteğine göre öğretmen tarafından sırayla açılmaktadır.

Sanat merkezine ilişkin malzemelerin gözlem yapılan tüm sınıflarda bulunduğu, araştırma kapsamına dahil edilen sınıfların tamamına yakınında (12) sanat malzeme-

leriyle çocukların serbest çalışmadığı, sanat etkinliği adı altında tüm sınıfla etkinlik yapıldığı gözlemlenmiştir. Sadece aynı okulda bulunan dört sınıfta sanat merkezinin kullanıldığı ve çocukların serbest olarak çalışabildiği gözlemlenmiştir.

Öğretmenlerin tamamı öğrenme merkezlerindeki oyuna ortalama bir saat zaman ayırmaktadır. Öğleden sonra gözlemlenen bir okula (iki sınıf) servisle gelen çocuklar için öğrenme merkezlerinde oyun bir saat on beş dakikaya uzatılmaktadır.

Öğretmenler gün içinde öğrenme merkezlerini çocuklara tanıtmamakta, bunun nedeni olarak da sene başında tanıttıklarını çocukların merkezleri ve bu merkezlerde bulunan materyalleri tanıdıklarını ve kuralları bildiklerini belirtmiştir.

Öğretmenlerin tamamı çocukların öğrenme merkezlerinde oyunlarına katılmamaktadır. Bu süre içinde öğretmenlerin çoğununu bir sonraki etkinlik ya da çoğunlukla sanat etkinliği için hazırlık yaptıkları görülmüş, sınıf içinde başka işlerle ilgilendikleri gözlemlenmiştir.

Öğretmenlerin tamamına yakını öğrenme merkezinin kullanımına yönelik; materyallerin oynadıktan sonra toplanmasına ilişkin kurallar oluşturmuştur. Bir öğretmenin yoğun olarak ilgi gösterilen merkezde oynayan çocukların yakalarına mandal ve kelebek (Ö9) taktıkları görülmüştür.

4. Tartışma

Öğrenme merkezleri hakkında okul öncesi öğretmenlerinin görüş ve uygulamalarının incelendiği çalışmada, öğretmenler öğrenme merkezlerinde oyuna ayırdıkları süre gibi konularda benzerlik gösterirken, öğrenme merkezlerinin bulunma durumu gibi konularda farklılıklar gösterdiği, genel olarak öğretmenlerin program ve uygulanma konusunda desteğe ihtiyaç duydukları sonucuna varılmıştır. Okul öncesi Eğitim programlarında serbest zaman etkinlikleri içinde yer verilen ilgi köşeleri (Gelişli ve Yazıcı, 2012), 2012 yılında güncellenerek pilot çalışmaları yapılan ve 2013 yılında uygulanmaya başlanan Okul Öncesi Eğitim Programında öğrenme merkezleri olarak değiştirilmiştir (Aral ve Can Yaşar, 2015; MEB, 2013). Öğrenme merkezleri çocukların bireysel gereksinimlerini karşılamak amacıyla farklı ayırma materyalleri ile bölünmüş, küçük gruplar halinde etkileşimde bulunacakları ve dikkatlerini yoğunlaştırarak oynayabilecekleri öğrenme alanlarıdır ve öğrenme merkezleri eğitim açısından çok önemli alanlar içinde yer almaktadır (MEB, 2013). Öğretmenlerle yapılan görüşmeler kapsamında öğretmenlerin tamamına yakınının (12) öğrenme merkezlerini ilgi köşeleri olarak isimlendirdiği dikkati çekmektedir. Bu durum, öğretmenlerin programa ilişkin güncelleme çalışmalarını içselleştirmemelerinden kaynaklanıyor olabilir. Bağ (2015) araştırmasında, öğretmenlerin eğitim programı alanında kendilerini diğer alanlardan daha az yeterli gördüklerini ve bu alanlarda hizmet içi eğitimle desteklenmeleri gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Şen (2011) okul öncesi öğretmenlerinin hizmet içi eğitim ihtiyaç düzeyleri görev yaptıkları okul türüne, görev

sürelerine, eğitim düzeyine, görev yaptıkları okulların buldukları yere, çalışma statülerine ve katıldığı hizmet içi eğitim sayısına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediğini saptamıştır. Tüm öğretmenlerin hizmet içi eğitime düzenli olarak katılmalarının gerektiği düşünülmektedir.

Yapılan gözlem ve görüşmeler sonucunda dramatik oyun merkezine amacına uygun yer verilmediği görülmüştür. Dramatik oyun merkezinde kukla perdesi, çeşitli kuklalar, maskeler, kostümler, şapkalar, şallar, atkılar, kurdeleler, tüller, eşarplar, çantalar, aksesuarlar, yapılandırılmış oyuncaklar, minderler, çantalar, peruklar, eldivenler, oyun evi, bloklar, çadır, sepetler, posterler, maketler, minyatür oyuncaklar, çeşitli meslek gruplarına özgü materyaller, piknik sepeti, vazo ve çiçekler, boş kutular, süpürge, fırça, faraş, telefonlar, gazete, dergiler, defterler, renkli kağıtlar, kalemler, önlükler vb bulundurulabilir (MEB, 2013). Bu durum öğretmenlerin, dramatik oyun merkezinin amacını ve bu merkezde bulundurulması gereken materyallerin kapsamı hakkında bilgi sahibi olmamalarından kaynaklanıyor olabilir.

Program incelendiğinde öğrenme merkezlerinin; çocuk boyundaki dolap/raflar, dolap, pano, farklı renkte halılar, yer döşemeleri veya yere yapıştırılan bantlar vb. birbirinden çeşitli malzemelerle ayrılarak oluşturulabileceği belirtilmektedir (MEB, 2013). Öğretmenlerde öğrenme merkezlerinin farklı malzemelerle ayrılabilmesi konusunda farkındalık düzeylerinde belirsizlik olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerden öğrenme merkezlerinde sınıfın fiziksel özelliklerini ve çocuk sayısını dikkate alarak çocukların bireysel gereksinimlerine ve ilgilerine yönelik düzenlemeler yapmaları beklenmektedir (MEB, 2013). Araştırma kapsamında sadece bir öğretmen öğrenme merkezlerinin yönlerini, bölmeleri kullanarak çocukları görebileceği şekilde ayarlamaktadır. Bunun yanında sınıf büyüklüğü ve malzeme yetersizliği araştırmaya dahil edilen öğretmenlerin öğrenme merkezlerini oluşturmasını etkilemektedir. Gürpınar (2006), öğretmenlerin ilgi köşelerinin düzenlenmesinde ve oyun etkinliklerinin gerçekleştirilmesinde en başta fiziki şartların yetersiz olduğunu belirttiklerini, Şahin (2013) ise okulların fiziksel özelliklerinin temel olarak öğretmenlerin uygulamalarında etkili olduğunu bulmuştur. Erden (2010) ise araştırmasında okul öncesi öğretmenlerinin en çok sorun yaşadığı alanlar arasında fiziksel olanakların bulunduğunu tespit etmiştir. Öğrenme merkezlerinin oluşturulmasında fiziksel alan önemlidir. Ancak öğrenme merkezlerinin oluşturulmasında ve düzenlenmesinde, öğretmenin öğrenme merkezlerini oluşturmak istemesi de önemlidir. Öğretmen isterse çok küçük alanlarda da etkili öğrenme merkezlerini oluşturabilir.

Öğrenme merkezlerinde çocukların materyallere de kolaylıkla ulaşabileceği bir şekilde düzenlenmesi de önemlidir. Yapılan gözlemler ve görüşmeler sonucunda çocukların materyallere ulaşımının çok kolay olmadığı belirlenmiştir. Araştırma kapsamında yapılan gözlemlerde tüm sınıflarda öğrenme merkezleri için ayrılan bölümlerde merkezlerin isimlerinin yazıldığı gözlemlenmiştir. Sınıfta bulunan merkezlerin adlarının ve sembollerinin bulunduğu farklı renkte kartlar hazırlanarak ait olduğu merkezde

çocukların görebileceği bir yere asılmalıdır (MEB, 2013). Bu anlamda öğrenme merkezlerinin isimlerinin yazılı olması olumlu bir özellik olarak görülmektedir.

Çocuklar özgürce deneyimlerde bulunup rahat hareket edebildikleri ortamlarda daha iyi gelişmekte, becerilerini sergileyebilmektedirler (MEB, 2013). Bu anlamda fen merkezi için bulundurulun akvaryumun çocukların göz seviyesinden yüksekte olması, bir sınıfta kapaklı dolaplarda bulunan materyallere çocukların rahat ulaşamamalarının uygun olmadığı söylenebilir. Haseski Demir (2015) çalışmasında kurumlardaki fen merkezlerinin eğitilene materyal ve araç-gereçler bakımından MEB okul öncesi eğitim programında belirtilenlere kıyasla zayıf ve yetersiz olduğu, var olan materyallerin ise etkili ve verimli kullanılmadığını belirlenmiş, MEB tarafından okul öncesi eğitim kurumlarına, her yıl yeterli sayı ve nitelikte görsel-işitsel materyallerin tedarik edilmesinin önemini vurgulamıştır. Tüm öğrenme merkezleri için MEB tarafından materyal desteğinin sağlanmasının yanında okul öncesi öğretmenlerinin materyal temininde çeşitli kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmasının, öğretmenin kendi yaptığı ve çocuklarla beraber yapılabilen materyallere yer vermelerinin uygun olabileceği düşünülmektedir. Çakır (2011), ilgi köşelerinde bulunan materyallerin yeterli olmaması nedeniyle öğretmenlerin köşelere gerekli özeni göstermediğini saptamıştır.

Çocukların, bir öğrenme merkezindeki materyali farklı bir öğrenme merkezine taşıyarak oynamak istemeleri, öğretmenler tarafından sorun olarak görülmemelidir. Oluşturulan merkezlerin sınırları, uygun etkileşimlerin bir alandan diğer alana kolaylıkla taşınabilmesi için esnek olmalıdır (MEB, 2013).

Öğretmenler, çocukların düzenli oynamadıklarını ve öğrenme merkezlerinin anlamını kavrayamadıklarını, problemleri davranışlar sergilediklerini, hep aynı merkezde oynamak istediklerini ifade etmiş ve sınıf yönetiminden kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını da belirtmişlerdir. Okul öncesi öğretmenlerinin sorun yaşadığı konuların pek çoğunun sınıf yönetimi becerileri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Sınıf yönetimi, önleme boyutu olarak birçok problemin önüne geçmeye yardımcı olup (Savage ve Savage, 2010), öğretmenlerin sınıf içinde yaşadığı pek çok sorunu çözmeye etkili olmaktadır. Durmuşoğlu Saltalı ve Arslan (2013) kural koyma ve uygulamanın sınıf yönetimi ile ilgili bir beceri olması göz önünde bulundurularak okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerilerini etkili bir biçimde kullanmaları amacıyla hizmet içi eğitim almaları sağlanabileceğini belirtmiştir. Akın (2006) ise öğretmenlerin yüksek iş doyumunu yaşamaları için sınıf yönetimi becerileri açısından daha donanımlı hale getirilmelerini önermektedir.

Öğretmenlerin tamamına yakını öğrenme merkezinin kullanımına yönelik; materyallerin oynadıktan sonra toplanmasına ilişkin kurallar oluşturmuştur. Bu durum sınıfların çoğunda öğrenme merkezlerine olması gerektiği gibi yer verilmemesinden, öğretmenlerin sınıfın düzenli görülmesi ile daha fazla ilgilenmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Durmuşoğlu Saltalı ve Arslan (2013)'ün araştırmasında öğretmenlerin sınıfta, temizlik-düzen ve hareket ile akran ilişkilerinin yönetimi konularında kurallar

koyduklarını belirlemiştir.

Araştırma kapsamındaki öğrenme merkezlerine uygun olarak yer veren bir öğretmenin yoğun olarak ilgi gösterilen merkezde oynayan çocukların yakalarına mandal ve kelebek takması olumlu bir durum olarak görülebilir.

Öğretmenlerin sınıflarında bulunan öğrenme merkezlerini düzenleme zamanları birbirinden farklılık göstermektedir. Erşan (2011) araştırmasında öğretmenlerin çocukların köşeye ilgisi eksildiğinde, plan, konu ve etkinliklere uygun olarak, ayda bir, on beş günde bir vb. zamanlarda köşeleri düzenlediğini bulmuştur.

Öğretmenlerin tamamının çocukların öğrenme merkezlerinde oyunlarına katılmaması, bu süre içinde öğretmenin bir sonraki etkinlik ya da çoğunlukla sanat etkinliğine hazırlık yapması ve sınıf içinde başka işlerle ilgilenmesi Ogelman (2014) ve Erşan (2011)'in, araştırması ile benzerlik göstermektedir. Erşan (2011), öğretmenlerin bu etkinlikleri sadece çocukların serbestçe oynadığı amaçsız bir etkinlik olarak gördüklerini belirlemiştir. Yapılan gözlemler sonucunda da öğretmenlerin bu süreci amaçsız bir etkinlik olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Gözlem aracılığı ile belirlenen, çocukların gün içinde yoğun bir şekilde ilgi gösterdikleri materyaller, öğretmenlerin verdiği öğrenme merkezi isimleri ile örtüşmektedir. Çocuklar en fazla dramatik oyun merkezi ve blok merkezine ilgi göstermektedir. Bu durumun öğretmenlerin diğer merkezlerde oyun sırasında çocuklara çok fazla müdahale etmelerinden ve araştırma kapsamındaki okulların tamamında dramatik oyun merkezi ve blok merkezine ait yapılandırılmış oyuncakların ve materyallerin bulunmasından kaynaklanıyor olabilir. Araştırma bulguları bu yönüyle Gürpınar (2006), Çakır (2011) ve Özdemir (2014)'ün araştırması ile aynı doğrultudadır.

Öğretmenler çocukların en çok ilgi gösterdikleri öğrenme merkezine farklı, yaratıcı şeyler yapmayı ve üretmeyi, yapı-inşa oyunlarını sevdikleri için, kızlar ve erkekler beraber oynayabildiği, gerçeğe benzediği, serbest oldukları ve kendilerini ifade edebildikleri için ilgi gösterildiğini belirtmişlerdir. Bu sonuç öğrenme merkezlerinde oyun, çocukların özgür çalışmalar yapmalarına ve grup olarak birlikte oynayabilmelerine imkan vermesinden kaynaklanıyor olabilir. Erşan (2011)'in çocukların ilgi köşelerine hareketli olmayı sevdikleri ve grup olarak oynayabildikleri için ilgi gösterdiğini saptaması çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir. Öğretmenlere çocukların en az ilgi gösterdikleri öğrenme merkezine ilgi göstermemelerinin nedeni, öğrenme merkezlerindeki materyallerin sık aralıklarla, çocukların ilgilerini çekecek şekilde düzenlenmemesinden kaynaklanıyor olabilir.

Öğretmenlere öğrenme merkezlerinin çocuk ve öğretmen açısından önemi sorusuna verilen cevaplardan yola çıkılarak öğretmenlerin çocukların gözlemlenmesinde ve çocuk ve gelişimi hakkında bilgi sahibi olmada, çocuğun gelişiminin desteklenmesinde öğrenme merkezlerinden yararlandıkları söylenebilir.

5. Öneriler

Okul öncesi öğretmenlerinin öğrenme merkezleri hakkındaki görüş ve uygulamalarının incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmanın sonuçları doğrultusunda şunlar önerilebilir:

- Öğretmenler materyal temininde veliler, kurum ve kuruluşlar ile işbirliğine girerek ya da materyalleri gerektiğinde kendileri oluşturarak, çocuklara farklı materyalleri sunması,
- Öğretmenlerin çocukların oyunlarına katılmaları,
- Öğretmenlerin özellikle program güncellemeleri konusunda yenilikleri takip etmesi ve kendilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapması,
- Öğretmenlerin lisans öğretiminden başlayarak sınıf yönetimi ve materyal geliştirme konusunda daha fazla uygulama yapması,
- Tüm öğretmenlerin özellikle uygulamalarındaki eksikliklerin üniversitelerle işbirliği halinde hazırlanmış, düzenli, iyi planlanmış ve tam katılımın sağlandığı hizmet içi eğitimlerle sürekli olarak desteklenmesi ve değerlendirilmesi,
- Okul yönetiminin hizmet içi eğitim, programın uygulanması ve malzeme desteği konusunda öğretmenleri destekleyebilmesi için gerekli bilgiye sahip olması önerilebilir.

6. Kaynakça

- Akın, U. (2006). Öğretmenlerin sınıf yönetimi becerileri ile iş doyumları arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat
- Aral, N., Kandır, A., Can Yaşar, M. (2003). Okul Öncesi Eğitim 1. İstanbul: Ya-Pa Yayınları
- Aral, N., Kandır, A., Can Yaşar, M. (2011). Okul Öncesi Eğitim/Okul Öncesi Eğitim Programı İstanbul: Ya-Pa Yayınları
- Aral, N., Can Yaşar, M. (2015). 36-72 Aylık Çocuklar İçin Eğitim Programı. Okul Öncesi Eğitim Programları. Edt.: Aysel Köksal Akyol. s: 78-112 Ankara: Hedef Yayınları
- Bağ, C. (2015). Okul öncesi öğretmenlerinin öğretmen yeterlikleri ve hizmet içi eğitim ihtiyaçları. Yüksek Lisans Tezi. Düzce Üniversitesi, Bolu
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (Genişletilmiş 17. baskı). Ankara: Pepem Yayıncılık
- Çakır, A. (2011). Okul öncesinde ilgi köşelerinin düzenlenmesinin ve kullanılmasının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale
- Çelik, M., Kök, M. (2007). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Eğitim Ortamı Ve Donanımın Önemi, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 15, 158-170
- Durmuşoğlu Saltalı, N., Arslan, E. (2013). Okul Öncesi Öğretmenlerin Sınıflarında Koydukları Kurallar Ve Uygulayışları, İlköğretim Online, 12 (4), 1032-1040

- Erden, E. (2010). Problems that preschool teachers face in the curriculum implementation. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara
- Erşan, E. (2011). Okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin ilgi köşelerinde serbest oyun etkinlikleri ile ilgili görüş ve uygulamalarının incelenmesi. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara
- Gelişli, H., Yazıcı, E. (2012). Türkiye’de Uygulanan Okul Öncesi Eğitim Programlarının Tarihsel Süreç İçerisinde Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 29, 85-93
- Gürpınar, H. A. (2006). Okul öncesi öğrenime devam eden çocukların tercih ettikleri ilgi köşeleri ve tercih etme nedenleri. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir
- Haseski Demir, F. (2015). Okulöncesi eğitim kurumlarında fen eğitiminde kullanılan materyallerin okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale
- Kandır, A., Çatlık, İ. (2006). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Görevli Öğretmenlerin Okullarının Fiziksel Koşullarına Ve Sınıflarındaki İlgi Köşelerinin Özelliklerine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi, Mesleki Eğitim Dergisi, 8(15), 40-62.
- Kubanç, Y. (2014). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Fiziki Durumunun İncelenmesi, Journal Of International Social Research, 7(31), 665-688
- MEB. (2013). Okul Öncesi Eğitim Programı. Ankara: MEB.
- Ogelman, H. G. (2014) Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Serbest Zaman Etkinliklerinin Gözlemlenmesi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 1(26), 125-138
- Oktay, A. (2010). Okul Öncesi Eğitim Ve İlköğretimin Çocuğun Yaşamındaki Yer Ve Önemi. İlköğretime Hazırlık Ve İlköğretim Programları. Edt.: Ayla Oktay. s:2-6 Ankara: Pegem Yayınları
- Özdemir, S. (2014). 5-6 Yas Grubu Çocukların Serbest Zaman Etkinliklerindeki Oyun Ve Oyuncak Tercihlerinin İncelenmesi, Journal Of Educational Science, 2(2), 1-15
- Savage, T.V., Savage, M.K. (2010). Classroom Management and Discipline. USA: SAGE Publications
- Şahin, İ., T., (2013). Preschool teachers beliefs and practices related to developmentally appropriate classroom management. Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Ankara
- Şen, B. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki doyumları ve hizmet içi eğitim ihtiyaçları üzerine bir araştırma (Uşak İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya
- Şimşek, Ö. (2012). Okul Öncesi Eğitimi Programında Planlama Ve Etkinlikler. Okul Öncesi Eğitimde Özel Öğretim Yöntemleri. Edt.: Fatma Alisinanoğlu. s:25-62. Ankara: Pegem Yayınları
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2009). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (Genişletilmiş 9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zembat, R. (2007). Okul Öncesi Eğitimde Nitelik. Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular. Edt.: Ayla Oktay Ve Özgül Polat Unutkan. s:25-44. İstanbul: Morpa Yayınları